

Vai bērnu personas datu aizsardzībai ir nākotne

LL.M

**ANNA VLADIMIROVA-
KRJUKOVA**zvērinātu advokātu biroja "Cobalt"
juriste, sertificēta personas datu
aizsardzības speciāliste

Tāpat kā jebkurai fiziskajai personai, arī bērniem ir tiesības uz privātumu un personas datu aizsardzību. Tomēr bērniem nav tādas pašas rīcībspējas kā pilngadīgai personai. Šajā sakarā bērnu personas datu aizsardzībai ir dažas svarīgas īpatnības, un to apjoms ir pieaudzis līdz ar Vispārīgās datu aizsardzības regulas spēkā stāšanos.

Vispārīgā datu aizsardzības regula (ES) 2016/679 ¹ (turpmāk – Regula) izraisīja interesi gan par personas datu pārziņiem (personām, kuras nosaka personas datu apstrādes mērķus un līdzekļus (Regulas 4. panta septītā daļa)), gan par datu subjektiem (fiziskajām personām, kuras var tieši vai netieši identificēt (Regulas 4. panta pirmā daļa)). Lai nodrošinātu Regulas ievērošanu, viens no svarīgākajiem soļiem ir datu subjekta loka identificēšana. Vairāki pārziņi, kā arī paši datu subjekti aizmirst, ka uz bērniem un viņu personas datiem arī attiecas personas datu aizsardzības regulējums. Turklāt Regula, kā arī jaunā Personas datu apstrādes likuma projekts (turpmāk – Likumprojekts) pirmo reizi velta atsevišķus noteikumus bērnu personas datu aizsardzībai.

Bērnu personas datu apstrādē var būt iesaistītas šādas puses: juridiskās personas (izglītības iestādes, tūrisma aģentūras, atpūtas pakalpojumu sniedzēji, ārstniecības iestādes un citi), fiziskās personas (ģimenes locekļi un citi pieaugušie, kā arī citi bērni un viņu ģimenes locekļi, privātie skolotāji, aukles un citi). Visām šīm personām ir svarīgi apzināties, ka, rīkojoties ar bērnu personas datiem, tās bieži kļūst par pārziņiem, un neviena no šīm personām nav atbrīvota no atbildības par pārkāpumiem, tostarp arī no Regulā norādītajiem sodiem.

Tātad noskaidrosim, kādus bērnu personas datu apstrādes aspekti ir jāņem vērā visiem pārziņiem, lai samazinātu potenciālus riskus.

Regulas darbības joma un bērnu personas datu apstrāde

Pirmkārt, ir svarīgi saprast, vai Regula attiecas uz konkrēto bērnu personas datu apstrādi. Regula nosaka, ka tā attiecas uz personas datu apstrādi, kas pilnībā vai daļēji veikta ar automatizētiem līdzekļiem, un tādu personas datu apstrādi, kuri veido daļu no kartotēkas vai ir paredzēti, lai veidotu daļu no kartotēkas, ja apstrādi neveic ar automatizētiem līdzekļiem (2. panta pirmā daļa). Faktiski tas nozīmē, ka ir pienākums ievērot Regulu tādos gadījumos, kad notiek automatizēta vai manuāla strukturēta bērnu personas datu apstrāde.

Papildus Regula nosaka, ka tā neattiecas uz tādu personas datu apstrādi, ko veic fiziskā persona tikai personiska vai mājsaimnieciska pasākuma gaitā (2. panta otras daļas c. punkts). Regulas 18. apsvēruma paskaidro, ka tāda apstrāde nav saistīta ar profesionālu vai komerciālu darbību, kā arī norāda uz to, ka personiski vai mājsaimnieciski pasākumi varētu ietvert korespondenci un adrešu sarakstu turēšanu vai sociālo tīklošanos un tiešsaistes darbības, ko veic saistībā ar šādiem pasākumiem. Ir interesanti salīdzināt šādu Regulas darbības ierobežojumu ar šobrīd spēkā esošā Fizisko personu datu aizsardzības likuma (turpmāk – FPDAL) noteikumu, kurš nosaka, ka FPDAL nav jāpiemēro, ja fiziskās personas veic apstrādi personiskām vai mājas un ģimenes vajadzībām, turklāt personas dati netiek izpausti trešajām personām (3. panta trešā daļa), ko arī apstiprina Eiropas Savienības Tiesas (turpmāk – EST) prakse. ²

Nemot vērā, ka FPDAL zaudēs spēku ar Regulas piemērošanu, var teikt, ka kritērijs par izpaušanu trešajām personām tiks aizvietots ar kritēriju par profesionālu un komerciālu darbību, kas būtiski ietekmē arī bērnu personas datu apstrādi. Piemēram, pirms Regulas stāšanās spēkā, ja kāds dalījās ar bērna attēlu vai video sociālajos tīklos, tad tika uzskatīts, ka bērna dati ir

izpausti trešajām personām un ir jāpiemēro FPDAL nosacījumi. Tomēr pēc Regulas piemērošanas, ja kāds personīgos nolūkos publisko bērna video *YouTube* un tas nav saistīts ar profesionālu vai komerciālu darbību, tas atbrīvo videoieraksta autoru no pienākuma ievērot Regulas nosacījumus. Fakts, ka personas dati būs publiski pieejami sociālajā tīklā, vēl nenozīmē, ka apstrāde nav saistīta ar personīgiem mērķiem. ³ Savukārt EST prakse apstiprina, ka privāti pasākumi ir tādi pasākumi, kuri attiecas uz indivīda privāto un ģimenes dzīvi. ⁴

Tātad katrā individuālā gadījumā ir jāvērtē, vai bērna informācija, kuru padara par publiski pieejamu kāda fiziskā persona, ir saistīta ar šīs personas privāto vai ģimenes dzīvi. Lai gan uz juridiskajām personām, tostarp sociālajiem tīkliem, Regulas prasības attieksies, kas neatstāj bērnu pilnīgi bez tiesībām uz personas datu aizsardzību. Piemēram, tas var darboties tādos gadījumos, ja sociālajā tīklā publiskotie personas dati satur informāciju par bērniem, bet ir citu lietotāju personas dati, vai ja ir runa par bērnu profiliem. Tomēr atvērts paliek jautājums, vai, ņemot vērā milzīgo datu apjomu, kas iet caur sociālajiem tīkliem, tie ir spējīgi sekot visiem bērnu tiesību pārkāpumiem.

Bērni kā atsevišķa datu subjektu kategorija

Lai turpinātu bērnu personas datu aizsardzības tiesību jautājuma izpēti, ir jāsaprot, kāpēc bērnus iedala atsevišķā personas datu subjektu kategorijā. Neskatoties uz to, ka gan FPDAL, gan Direktīva 95/46/EK par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti, kura zaudēs spēku līdz ar Regulas piemērošanu (turpmāk – Direktīva), neminēja bērnus kā atsevišķus datu subjektus, un šo jautājumu apskatīja 29. panta darba grupa ⁵ (turpmāk – Darba grupa), kā arī Latvijā – Datu valsts inspekcija (turpmāk – DVI).

Regula neizmanto terminu "nepilngadīgais", bet tikai vārdu "bērns", un šī iemesla dēļ var rasties jautājums, par kuru vecumu šajā gadījumā ir runa. ANO Bērnu tiesību konvencijā norādīts, ka par bērnu tiek uzskatīts ikviens cilvēks, kas nav sasniedzis 18 gadu vecumu (1. pants). Savos atzinumos un rekomendācijās Darba grupa, kā arī DVI norāda, ka vispārīgi par bērnu uzskata tādu personu, kura ir jaunāka par 18 gadiem, kas arī atbilst minētajai ANO Bērnu tiesību konvencijai un Civillikumam (Civillikuma 19. pants). ⁶ Vienlaikus Darba grupa norāda uz to, ka bērns ir tāda persona, kura pagaidām nesasniedz fizisko un psiholoģisko briedumu, tāpēc dažos datu aizsardzības lēmumu pieņemšanas gadījumos nepilngadīga persona netiks uzskatīta par bērnu un būs tiesīga izmantot dažas savas tiesības patstāvīgi. ⁷ No tā izriet, ka nepilngadīgas personas rīcība datu aizsardzības jautājumos un citās jomās katrā gadījumā jāvērtē atsevišķi. Ja personai nav tiesību slēgt pirkuma līgumu vecuma dēļ, viņai tomēr var būt tiesības dot piekrišanu savu personas datu apstrādei.

Šajā sakarā rodas jautājums, kādos gadījumos bērns var pieņemt patstāvīgus personas datu apstrādes lēmumus un kādos gadījumos ir nepieciešama likumīgo pārstāvju dalība.

Kas pārstāv bērnus?

Latvijā civiltiesību ietvaros jēdzienu "bērns" parasti lieto ģimenes un mantojumu tiesību kontekstā radniecības pakāpes apzīmēšanai. Savukārt, lai apzīmētu bērnu ANO Bērnu tiesību konvencijas izpratnē, lieto jēdzienu "nepilngadīgā persona". Saskaņā ar Civillikumu, ja bērnam ir vecāki, tad līdz pilngadības sasniegšanai bērns ir vecāku aizgādībā (223. pants). Civillikums nosaka, ka aizgādība ir vecāku tiesības un pienākums rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās, kā arī veikt aprūpi un uzraudzību, tas ir, bērna uzturēšanu: ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu (garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam), kā arī rūpes par bērna paša drošību un trešās personas apdraudējuma novēršanu (177. pants).

Ja kāda iemesla dēļ nepilngadīgā vecāki nevar pildīt aizgādības funkciju, tad nepilngadīgajam ieeļ aizbildni. Aizbildņa likumiskā loma ir līdzīga vecāku lomai: "Aizbildnim sevišķi jāgādā par sava aizbilstamā audzināšanu ar tādu pašu rūpību, ar kādu apzinīgi vecāki gādātu par savu bērnu audzināšanu" (Civillikuma 255. pants).

Pirms Regulas stāšanās spēkā nebija īpaši noteiktu aizbildņa tiesību un pienākumu robežu nepilngadīgā datu aizsardzības jautājumos, izņemot Darba grupas norādījumu uz to, ka ir svarīgi ņemt vērā personas brieduma pakāpi, lai saprastu viņa tiesību apjomu attiecībā uz saviem personas datiem. Tātad pirms Regulas stāšanās spēkā gan vecāki, gan aizbildņi bija tās personas, kurām bija tiesības un pienākums aizsargāt nepilngadīgā intereses un rūpēties par viņa drošību, tostarp par datu aizsardzību. Tas cita starpā arī nozīmēja piekrišanas došanu bērna personas datu apstrādei, informācijas un bērna personas datu dzēšanas pieprasīšanu, kā arī citu datu subjekta tiesību izmantošanu bērna vārdā.

Regula dod bērniem, kuri ir jaunāki par 18 gadiem, īpašas tiesības tikai attiecībā uz dažām personas datu aizsardzības niansēm. Proti, ja bērnam tiek piedāvāti informācijas sabiedrības pakalpojumi tiešā veidā, tad bērnam ir tiesības dot savu patstāvīgu piekrišanu, sākot jau no 16 gadiem (Regulas 8. panta 1. punkts). Informācijas sabiedrības pakalpojums ir distances pakalpojums, kuru parasti sniedz par maksu, izmantojot elektroniskus līdzekļus, un pēc pakalpojuma saņēmēja individuāla pieprasījuma, piemēram, elektroniska tirdzniecība un komerciālo paziņojumu sūtīšana. ⁸ Dalībvalstīm ir tiesības ieviest mazāku vecumu piekrišanas sniegšanai minētajā gadījumā, ko izmantoja Latvija, kā rezultātā Likumprojekts norāda, ka bērns var dot piekrišanu, sākot jau no 13 gadiem (Likumprojekta 43. pants). No vienas puses, tas ir ērti, jo bērni sāk izmantot informācijas sabiedrības pakalpojumus noteikti agrāk, nekā viņi sasniedz trīspadsmit gadu vecumu, un nespēja dot savu piekrišanu līdz sešpadsmit gadiem ierobežotu viņu piekļuvi informācijai. No otras puses, aktuāls ir jautājums, vai trīspadsmit gados bērns var racionāli izvērtēt visas piekrišanas došanas sekas, jo pat pie administratīvās atbildības Latvijā saucamas personas, kuras sasniegušas četrpadsmit gadu vecumu (Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 12. pants).

Papildus Regula paredz vēl vienu izņēmumu no vispārējās pārstāvniecības režīma tādos gadījumos, kad bērniem tiešā veidā tiek piedāvāti preventīvie vai konsultāciju pakalpojumi. ⁹ Regulas 38. apsvērums norāda, ka šādā situācijā bērns var dot savu piekrišanu patstāvīgi bez vecāka vai aizbildņa iejaukšanās.

Visos pārējos vispārīgajos un arī datu aizsardzības gadījumos līdz bērna pilngadības vecuma sasniegšanai bērnu pārstāv attiecīgi vecāki vai aizbildņi saskaņā ar Civillikuma nosacījumiem ar dažiem izņēmumiem (tostarp pacientu tiesību izmantošanas gadījumā). Piemēram, piekrišanu septiņpadsmitgadīga bērna daļējai personas datu apstrādei skolā, tūrisma aģentūrā vai dalībai reklāmas pasākumos dod likumiskie pārstāvji. Turklāt pārzinim ir pienākums pārliecināties, ka piekrišanu izsniedza uz to pilnvarota persona (Regulas 8. panta 3. punkts).

Bērnu datu aizsardzība

Regula paredz ne tikai izmaiņas nepilngadīgā rīcībspējas apjomā, bet arī pievērš uzmanību citām bērnu personas datu aizsardzības niansēm.

Pirmkārt, Regula definē vispārīgu bērnu personas datu aizsardzības principu: "Bērniem pienākas īpaša personas datu aizsardzība, jo viņi var pietiekami neapzināties attiecīgos riskus, sekas un aizsardzības pasākumus un savas tiesības saistībā ar personas datu apstrādi" (Regulas 38. apsvērums). Tas izriet arī no tā, ka datu subjekts ir bērns un vecāks vai aizbildnis ir tikai bērna pārstāvis, tas ir, tiesības uz datu aizsardzību pieder bērnam.

Otrkārt, Regulas 58. apsvērums norāda, ka vispārīgā pārredzamības principa ievērošanai ir jāpievērš uzmanība informācijas pasniegšanas veidam īpaši tādos gadījumos, kad runa ir par bērniem, informācija būtu jāsniedz un saziņa jāveic tik skaidrā un vienkāršā valodā, lai bērns to varētu viegli saprast. Tas ir īpaši svarīgi, lai noskaidrotu, vai ir spēkā piekrišana, jo piekrišanai cita starpā ir jābūt informētai, tas ir, datu subjektam jāapzinās, kādai apstrādei viņš sniedz savu piekrišanu (Regulas 7. pants).

¹⁰ Piemēram, pat ja trīspadsmitgadīgais ir tiesīgs sniegt savu piekrišanu personas datu apstrādei tiešsaistes veikalā, piekrišana nebūs spēkā, ja informācija par personas datu apstrādi tiks sniegta bērnam "nedraudzīgā" valodā.

Treškārt, Regulas 75. apsvērums paredz, ka īpaša uzmanība jāpievērš tādiem personas datu apstrādes veidiem, kuri pēc būtības ir saistīti ar augstāku riska līmeni, tostarp bērnu personas datu apstrādei. Riska līmenis ir īpaši svarīgs Regulas kontekstā, jo no tā atkarīgs dažu pārziņu un operatoru (jeb apstrādātāju) apjoms. Piemēram, drošības risinājumu veidi (konfidencialitātes, integritātes un pieejamības nodrošināšanas veidi, tādi kā šifrēšana, piekļuves kontrole, rezerves kopiju veidošana) ir atkarīgi no personas datu apstrādes riska līmeņa (Regulas 32. panta 1. punkts). Jo augstāks riska līmenis, jo nopietnākiem jābūt izmantotajiem drošības līdzekļiem. Papildus, ja personas datu apstrādes riska līmenis ir augsts, tad pārzinim ir pienākums veikt novērtējumu par ietekmi, kā arī personas datu aizsardzības pārkāpumu gadījumos ziņot par tiem gan datu subjektam, gan DVI (Regulas 33.–34. pants). Regula viennozīmīgi neapstiprina, ka bērnu personas datu apstrādei ir obligāti piemītošs augsts risks, bet drīzāk norāda, ka tāda apstrāde ir riska zonā. Tāpēc katram bērnu personas datu apstrādē iesaistītajam pārzinim un dažreiz apstrādātājam ir jāseko personas datu apstrādes līmenim uzmanīgāk nekā pārējo personas datu apstrādes gadījumā.

Visbeidzot, vērts ņemt vērā ar bērnu personas datiem saistītās piekrišanas uzturēšanas īpatnības. Piemēram, neatkarīgi no tā, kas devis piekrišanu bērna personas datu apstrādei, pēc pilngadības vai tāda vecuma sasniegšanas, kad bērnam ir tiesības pašam rīkoties datu apstrādes jomā, datu subjektam ir jābūt tiesībām atsaukt tādu piekrišanu un izmantot tiesības tikt aizmirstam (Regulas 38. apsvērums un 65. apsvērums). Papildus tam Darba grupa uzliek par pienākumu pārzinim rūpēties par normatīvajiem aktiem atbilstošas piekrišanas nodrošināšanu, tostarp atkārtoti saņemt piekrišanu no tāda datu subjekta, kuru personas datu apstrādei piekrišanu izsniedza datu subjekta pārstāvis, kad datu subjekts bija bērns. ¹¹

Lomas bērnu personas datu apstrādē

Personas datu aizsardzības regulējums izšķir divas galvenās apstrādes lomas: pārzini un datu subjektu. Saskaņā ar FPDAL un Regulu pārzinis ir persona, kura nosaka personas datu apstrādes mērķus un līdzekļus, savukārt datu subjekts ir fiziskā persona, kuru var tieši vai netieši identificēt.

Pirms Regulas stāšanās spēkā pārzīņu loks bija plašāks, jo pat uz tiem radniekiem, kuri dalījās ar bērnu bildēm sociālajos tīklos, bieži attiecās personas datu aizsardzības regulējums Latvijā. Tomēr, kā jau minēts, Regula tādos gadījumos netika piemērota, un pārzīni ir tikai tās personas, kuras apstrādā bērnu personas datus komercdarbības ietvaros.

Savukārt ar datu subjektiem situācija ir interesantāka. Pirmkārt, datu subjekti ir bērni, un viņi var patstāvīgi izmantot datu subjekta tiesības iepriekš minētajās robežās. Tomēr, ja ir runa par kādām darbībām, kuru īstenošanai ir nepieciešama pārstāvja dalība, var rasties interešu konflikts. Piemēram, tādos gadījumos, kad vecāks ir persona, kura apstrādā bērnu personas datus komercdarbības ietvaros (sniedz fotogrāfa pakalpojumus), un viņa bērns saņem šo pakalpojumu, bērns ir datu subjekts un vecāks vienlaikus ir pārzinis, kā arī datu subjekta pārstāvis. Faktiski, vecāks var pats sev izsniegt piekrišanu bērna bilžu uzņemšanai un turpmākai izplatīšanai reklāmas nolūkos. Tātad, kad bērna personas datus apstrādā vecāks vai aizbildnis, personas datu aizsardzības regulējumam nav lielas nozīmes, jo vecāks vai aizbildnis ir pārzinis un datu subjekta pārstāvis vienā personā. Vienlaikus bērns var neatbalstīt turpmāku bilžu nodošanu trešajām personām. Kam tad ir priekšrocība šādu konfliktu gadījumā?

Darba grupa nosaka, ka pārstāvim nav automātisku priekšrocību rīcības brīvībā, jo tiesības pieder bērnam. Uz to norāda arī Bērnu tiesību aizsardzības likums (6. panta 1. punkts). Tādus strīdus ir tiesības izskatīt tiesai, bērnu tiesību aizsardzības iestādēm vai arī datu uzraudzības iestādēm.¹² Piemēram, ja bērns nepiekrīt bilžu izplatīšanai vai trešās puses ģeolokācijas sekošanas pakalpojumam, kuru izmanto viņa vecāki, bērnam var rasties vēlme aizstāvēt savas datu aizsardzības tiesības. Ja sekojam parastajai datu subjekta iebildumu iesniegšanas procedūrai, tad teorētiski bērnam ir tiesības vērsties ar sūdzību pie pārzīņa (tas ir vecāka vai ģeolokācijas sekošanas pakalpojuma sniedzēja), pēc tam DVI, DVI direktores un tad tiesā. Ja vecāki kā dabiskie aizbildņi nepiekrīt šādai bērna iniciatīvai, tad tas nenozīmē, ka bērna tiesības var ierobežot. Paralēli vecākam jā rūpējas arī par aizgādības pienākumu ievērošanu. Savukārt tādā gadījumā, kad vecāks sniedzis trešajai personai piekrišanu bērnu personas datu apstrādei bērna vārdā (piemēram, ģeolokācijas noteikšanas aplikācijai), tad pārzinis ir ģeolokācijas pakalpojumu sniedzējs, pret kura personas datu apstrādes rīcību bērns kā datu subjekts var iebilst, bet vecāks ir datu subjekta likumisks pārstāvis. Tātad šajā gadījumā arī sanāk, ka bērna datu aizsardzība ir viņa likumisko pārstāvju rokās.

Sekojoši, ja vecāks nepamatoti publisko sava bērna fotogrāfiju (piemēram, kaila bērna fotosesiju), vecāks var būt atbildīgs gan kā pārzinis, kurš, neievērojot normatīvos aktus, apstrādā bērna datus, gan kā datu subjekta pārstāvis, kurš ļaunprātīgi izmanto savas tiesības.

Cits gadījums ir tad, kad bērns apstrādā cita bērna personas datus. Lielākā daļa no apstrādes darbībām nav saistītas ar komercdarbību, no kā izriet, ka Regula neaizsargā tos bērnus, kurus filmē citi bērni, kuri attiecīgos videoierakstus augšupielādē, piemēram, *YouTube*, jo tas nav saistīts ar komerciāliem nolūkiem. Bet, ja kādam bērnam ir savs blogs *YouTube*, kas var būt komercdarbība, un bērns rāda video ar citiem bērniem, tad Regula ir piemērojama. Šajā gadījumā atkarībā no vecuma bērniem būs tiesības uz datu aizsardzības īstenošanu caur saviem likumiskajiem pārstāvjiem vai uz patstāvīgu personas datu aizsardzību.

Tomēr tajos gadījumos, kad Regula netiek piemērota, ir svarīgi apzināties, ka bērnam ir neatņemamas tiesības uz privātumu, kas eksistē neatkarīgi no Regulas.¹³ Tātad, pirms publiskot bērnu bildi *Instagram* tīmekļa vietnē vai aplikācijā (it īpaši svešu bērnu bildi), personai jeb pārzīnim ir jāapzinās, ka bērnu personas dati jāapstrādā atbilstoši Regulai vai Bērnu tiesību aizsardzības likumam (piemēram, ir pamats datu apstrādei, un datu subjektam ir pieeja informācijai par personas datu apstrādi, vai netiek skartas tiesības uz privāto dzīvi), pretējā gadījumā šī persona būs atbildīga par nelikumīgu bērnu personas datu apstrādi vai tiesību pārkāpumu. Savukārt bērna pārstāvim ir pienākums aizsargāt bērna tiesības ne tikai tad, kad bērns norāda uz tādu nepieciešamību, bet arī jebkurā gadījumā sekot tam, kas, kad un ar kādiem nosacījumiem veic bērna personas datu apstrādi.

Šādos gadījumos bērnu personas datu publiskošana jāvērtē no Civillikuma viedokļa, kā arī Bērnu tiesību aizsardzības likuma viedokļa, tas ir, katrā gadījumā ir jāatbild uz jautājumiem, vai bērnu attēla, videoieraksta vai citas informācijas publicēšana atbilst rūpju, aprūpes un uzraudzības jēdzienam, tostarp, vai tāda rīcība būtu nepieciešama bērna audzināšanai, garīgajai attīstībai un vai tas nav pretrunā ar bērna tiesībām (tostarp tiesībām uz privāto dzīvi) un interesēm.¹⁴

Vecāku tiesības nav neierobežotas: aizgādības tiesības var pārtraukt, un aizgādības tiesības var izbeigt. Ja bērns atrodas veselībai vai dzīvībai bīstamos apstākļos pārstāvja dēļ (apzinātas rīcības vai nolaidības dēļ) vai pārstāvis ļaunprātīgi izmanto savas tiesības vai nenodrošina bērna aprūpi un uzraudzību, aizgādības tiesības vecākam tiek pārtrauktas.

Secinājumi

Mūsdienu apstākļos parādās aizvien vairāk veidu personas datu apstrādei. Ir vairāki pakalpojumi, kuri paredzēti tieši bērnu personas datu apstrādei (elektroniskās dienasgrāmatas, pulksteņi ar bērna atrašanās vietas noteikšanu un citi) vai kuri ir īpaši populāri bērnu starpā (sociālie tīkli, tiešsaistes spēles). Tādos pakalpojumos bērni visbiežāk redz iespējas vai draudus viņu personīgai brīvībai no vecāku puses, taču riskus personas datu aizsardzībai bērni ļoti bieži neredz. Tikai pēc dažiem gadiem, kad bērnam ir kauns par vecām bildēm vai memuāriem, bērni aizdomājas par to, kā var izvairīties no tā, ka *Google* zina par viņiem vairāk nekā vecāki vai daži draugi. Daudzi pieaugušie par tādu aspektu arī nedomā. Lai gan pieaugušie uztraucas par bērnu drošību, viņi vienlaikus dara pretējas lietas, kuru dēļ gan bērniem, gan pieaugušajiem var rasties juridiskas sekas.

Mēs uztveram tiešsaistes vidi kā kādu abstraktu, izolētu pasauli, kurā ir ar fizisko realitāti nesaistīti abstrakti riski. Tomēr tā pasaule dažreiz ir bīstamāka nekā fiziskā pasaule aiz durvīm un bieži tāpēc, ka mēs nevaram apzināties visus iespējamus ar to saistītos riskus. Ja to nevar saprast pieaugušie, tad bērniem tas būs vēl grūtāk. Bērnu interešu pārstāvība un aizsardzība ir vajadzīga arī datu aizsardzības digitālos jautājumos, un to jau nodrošina esošie normatīvie akti. Galvenais izaicinājums: iemācīties tos piemērot un uzkrāt tādu praksi, kura palīdzēs atvieglot nākotni šodienas bērniem un novērst potenciālus datu konfliktus starp uzņēmējiem, bērniem vai viņu pārstāvjiem, kā arī neradīt jauna veida konfliktu starp bērniem un vecākiem. ■

RAKSTA ATSAUCES / 14

1. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula). Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 04.05.2016., Nr. 59.
2. EST Virspalātas 2008. gada 16. decembra spriedums lietā C-73/07 "Korkein hallinto-oikeus (Somija) – Tietosuajavaltuutettu / Satakunnan Markkinapörssi Oy, Satamedia Oy". Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 21.02.2009.
3. 29. panta darba grupas atzinums Nr. WP 249 2/2017 par datu apstrādi darba vietā. Pieejams: http://ec.europa.eu/newsroom/document.cfm?doc_id=45631 [skatīts 29.09.2017.].
4. EST Virspalātas 2008. gada 16. decembra spriedums lietā C-73/07 "Korkein hallinto-oikeus (Somija) – Tietosuajavaltuutettu / Satakunnan Markkinapörssi Oy, Satamedia Oy". Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 21.02.2009.; EST 2003. gada 6. novembra spriedums lietā C-101/01, "Bodil Lindqvist". Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 10.01.2004.
5. 29. panta darba grupa ir darba grupa personu aizsardzībai attiecībā uz personas datu apstrādi, kura izveidota saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 1995. gada 24. oktobra Direktīvas 95/46/EK 29. pantu. Tā ir neatkarīga Eiropas padomdevēja institūcija datu un privātās dzīves aizsardzības jautājumos.
6. 29. panta darba grupas atzinums Nr. WP 160 2/2009 par bērnu personas datu apstrādi. Pieejams: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2009/wp160_en.pdf [skatīts 29.09.2017.]; Datu valsts inspekcijas buklets "Bērnu datu aizsardzība skolās". Pieejams: http://www.dvi.gov.lv/wp-content/uploads/jaunumi/publikacijas/DVI_broshura_bernu_dati.pdf [skatīts 29.09.2017.].
7. 29. panta darba grupas atzinums Nr. WP 160 2/2009 par bērnu personas datu apstrādi. Pieejams: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2009/wp160_en.pdf [skatīts 29.09.2017.].
8. Informācijas sabiedrības pakalpojumu likums, 1. panta pirmās daļas 2. punkts. Latvijas Vēstnesis, 17.11.2004., Nr. 183 (3131).
9. 29. panta darba grupas atzinums Nr. WP 160 2/2009 par bērnu personas datu apstrādi. Pieejams: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2009/wp160_en.pdf [skatīts 29.09.2017.].
10. 29. panta darba grupas atzinums Nr. WP 187 15/2011 par piekrišanu. Pieejams: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2011/wp187_en.pdf [skatīts 29.09.2017.].
11. 29. panta darba grupas atzinums Nr. WP 160 2/2009 par bērnu personas datu apstrādi. Pieejams: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2009/wp160_en.pdf [skatīts 29.09.2017.].
12. 29. panta darba grupas atzinums Nr. WP 160 2/2009 par bērnu personas datu apstrādi. Pieejams: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2009/wp160_en.pdf [skatīts 29.09.2017.].
13. Bērnu tiesību aizsardzības likums, 9. panta pirmā daļa. Latvijas Vēstnesis, 08.07.1998., Nr. 199/200 (1260/1261).
14. Turpat, 6. panta otrā daļa, 9. panta pirmā daļa.